

OMYWAĆ (95) *vb impf*

o oraz a jasne.

inf omywać (6). ◇ *praes 1 sg* omywam (6). ◇ *2 sg* omywász (2). ◇ *3 sg* omywå (29). ◇ *1 pl* omywåmy (1). ◇ *2 pl* omywåcie (1). ◇ *3 pl* omywają (9). ◇ *praet 3 sg m* omywål (1). *f* omywåła (7). ◇ *3 pl m pers* omywali (2). *subst* omywåły (2). ◇ *fut 2 sg m* będziesz omywać (1), omywać będziesz (1) *FalZioł* (1:1). ◇ *3 sg m* będzie omywål (1). ◇ *imp 2 sg* omywåj (13). ◇ *con 2 sg [m byś omywål.] f* by omywåła (1). ◇ *3 sg f* by omywåła (2). ◇ *impers praet* omywåno (1). ◇ *con* by omywåno (1). ◇ *part praes act* omywając (8).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII w.

1. Czynić coś czystym za pomocą wody lub innej cieczy; *abluere PolAnt, Cn; lavare Vulg; perluere Calep; elavare, luere Cn [w tym: kogo, co (46)] (53)* : Proflę nie racz mie odpędzatz od fiebie/ gdyż wciéczki niemám iedno k tobie anij chcę mietz/ a w tym wftawno omywåła nogi fwięté. *OpecŻyw* 46; Też woda w koreyby [!] była Roża ciemno czyrwona wwarzona/ omyway dziecię/ barzo pomaga. *FalZioł* V 39, II 9b; *BibRadz Ez* 40/38; *SienLek* 80, Xxx4v; *Azafz go [dom]* nie lepiej omywać álbo z nowu pomålówác/ oblepiác/ pobijác/ áby przedlię ftał w oney mocności fwey poki może być? *RejZwierc* 172; *Calep* 784b.

[*omywać z czego: Daremna to twa robota; Tak byś też omywål z błota Wieprza, kiedy się ukåła Gdy sie zaś po błocie wåła. DramStp* I 644.]

omywać czym (27): *OpecŻyw* 46, [155], 156, 156v, 157; á potym w ofim godzin omywai onę fiftulę wodå wkhorey by był miodek rożany *FalZioł* I 6b, I 22d, 23d, 97d, 121c, II 4c (12); Ciåło fwe moczem człowieczym omywåią zá iedno lekårstwo. *BielKron* 280v; *SienLek* 65, 67v, 118v, 135, 165 (7); *RejPos* 307; *LatHar* 519.

omywać w czym (6): a tamo byl ftåw/ w ktorym omywåno barany albo owce ku ofiarowaniu. *OpecŻyw* 58; *FalZioł* V 43v, 116; *LibMal* 1544/89; *Leop Apoc* 22/14; *LatHar* [+9].

W charakterystycznych połączeniach: omywać barany, ciåło (2), dziecię (2), fistulę, jelito, lice (2), łono, nogi (7), oblicze, oczy, ofiary, owoce, postrzelenie, rękę, skorę, świnię, wieprze; omywać ługiem, łzami (6), wodę (10), wódką (2).

Szeregi: »omywać albo maczåć« (1): á tå wodå omyway/ albo maczay ielito wyfzło z niewiafny FalZioł V 29.

»omywać i ocierać« (1): iednij drogié małci wzięli/ drudzy iego omywali/ ij pięknie ocięrali/ potym^m drogięmi małciami mazali. *OpecŻyw* 156v.

α. *Rytualnie, symbolicznie lub w celach magicznych oczyszczać coś za pomocą wody, aby stało się czyste także w sensie metafizycznym; chrzczyć (13)* : *LubPs* Rv; *Aby ty Wodo/* nietylko omywåłå ciåłå/ åle tefz otzyściåłå zmyfły nålze *KrowObr* 73.

omywać czym (5): *A* omywåła krowy czifczem fzwýczonym y woda fzwýczona y przåłthåło *LibMal* 1544/89v; *KrowObr* 103; *Turcy* po iåkichkolwiek grzechach wodå łobie omywåią łono/ kolånå/ głowę/ y ine człõnki/ mnimåjąc åby/ tym grzechow zbyli. *BielKron* 165; *RejPosWiecz*³ [97]v; *WujNT* 12.

omywoć z czego (1): A iáko wodá widomy znak omywa widome ciáło s plugáwości iego/ tákże niewidomie przez ísprawę Duchá świętego bywáią z nas omywány krwią páná Kryštułowá wśzytki przekłęthwá nálze. *RejZwierc* 196v.

W charakterystycznych połączeniach: omywać ciało(-a) (3), *dzwon, głowę, kolana, krowy, łono, owieczki, ręce, szaty* (2); *omywać wodą* (6); *omywać we krwi, w sadzawce; omywać z plugawości*.

Szeregi: »krzcić abo omywać« (2): iedno iż rzec nie mogli/ nurzał wodą: iáko my włáśnie mowimy/ krzcił ábo omywał wodą? *WujNT* 12, 12.

»omywać i ocierać« (1): Potym Zwon omywacie wodą y ocieracie/ á ku temu tzterzy Pfálmy ífemrzećie/ y mazidłem albo Oleiem wewnątrz íterzy krzyże/ a zewnątrz íiedm krzyżow/ tzynicie y ímaruiecie. *KrowObr* 103.

»omywać i oczyszczać« (1): iáko tu íami mowicie áby tá wodá/ nietylko ciáłá omywáłá y otzyściáłá/ ále tełz y zmyłly wálze. *KrowObr* 73.

»płokać i omywać« (1): *LatHar* [+9] *cf W przen*.

W przen (3) : Błogofławieni ktorzy omywáią ízáty íwoie we krwi Báránkowej *Leop Apoc* 22/14; w iákíey íadzawce płokać y omywać małz te owieczki duchowne *LatHar* [+9]; *WujNT Apoc* 22/14.

2. Czynić niewinnym, bezgrzesznym [kogo, co] (8) : *WróbZółt* I 7; *RejPos Wiecz*³ [97]v; mamy rožność miedzy krztámi Zydowfkimi/ á nálzými: iż one omywály plugáłtwá íielefne: ále nálz omywa íumnienie. *WujNT* 804.

omywać od czego (1): *BibRadz* *6v. *Cf omywać w czym*.

omywać w czym (2): áby nam pokoy y łáłkę v Oycá ziednał/ omywáiąc nas od grzechow nálzých w íwoiey krwi *BibRadz* *6v. *Cf Zwrot*.

W połączeniach szeregowych (2): *WujJudConf* 167; Krzełt omywa, odradza y zbawia człowieká. *WujNT* 747 *marg*.

W charakterystycznych połączeniach: omywać od grzechu; omywać duszę (2), *sumnienie* (2); *omywać w krwi*.

Zwrot: peryfr. »omywać kąpielą wody w słowie żywota« = *chrzcić* (1): píffe Páweł S. do Ephezow/ iż Kryštus vmiłował kofcyoł/ y wydał íye zan/ áby ij po íwyęcił/ omywájąc ij kámpyelą wody wílowye żywota *KromRozm III* C7.

3. Zwilżać, skrapiać [co czym] (2) : A Mármor tákież závždy/ napiękniefzy bywa/ Im go częłciey kropiámi/ defzcz íwými omywa. *RejZwierz* 114.

W przen (1) : TO mieyfce/ w którym ciáło twoie pochowano/ Godna rzecz/ áby łzámí częłto omywano. *PudlFr* 13.

4. Usuwać coś z jakiejś powierzchni za pomocą cieczy; abstergere, pertergere *Mącz* [w tym: co] (9) (12) : *Abstergo* [...] *Omywam/ ochędożam. Mącz* 449d, 450a; Iáko tedy one krzty Zydowfkie prawdziwie zmázy íielefne omywály: nie tylko známionuiąc/ ále íkutecznie ípráwuiąc: ták też y nálz krzełt prawdziwie omywa íumnienie *WujNT* 804, 804.

W charakterystycznych połączeniach: omywać plugastwa, zmazy.

a. W celach leczniczych (8) : pomáz mu onym ciáłtem po wśzyftkiéy plecy/ y około ítáwów wśzędý/ á nieomyway mu tego áż do trzećiego dnia *SienLek* 170v.

omywać czym (2): *FalZioł III* 36a; Albo łpal końfką kość łtłucz ią ná proch/ nátlucz téz śiárki y grynlzpanu/ á zmiéłzay welpól/ tymże záfyypuy/ omywáięc raz przez dzień wodką Poleiową. *SienLek* 182v.

omywać w czym (1): Potym/ to błoto kładęc przez dni kilkánaście/ záwždy w wánnie omywáię *Oczko* 18.

W charakterystycznych połączeniach: omywać bioto, nieczystości, zamulenia flegmiste; omywać wodq, wodkq; omywać w wannie.

Szeregi: »ocierać (albo) omywać« [szyk 3:1] (4): Ozaⁿka mała czyłci wnętrnołci omywáięc y ocieraięc zamulenia flegmiste z żoładka y z wątroby y s fledziony *FalZioł I* 37b, I 121c, III 36a, V 40.

»omywać i rozpędzać« (1): KOłaćczowego korzenia wodka ma mocz zagrzewaięcą y wyłufzaięcą miernie/ omywa y rołpádza grube wilkołci flegmiste *FalZioł II* 6d.

5. *Usuwać grzechy [co] (18) :*

omywać czym (5): *KrowObr* 153v, 218, 218v [2 r.], Ss2. *Cf* »grzechy omywać«.

omywać w czym (2): *BiałKat* 241; *WujNT* 537. *Cf* »grzechy omywać«.

Zwroty: »grzechy omywać« [szyk zmienny] (16): I kiedibj oná [*P. Maryja*] omywáię grzechy náłze/ y oná fwiát odkupiłá: tedyćby tym obyztáiem P. B. mułiał kłámęcą zołtać *KrowObr* 155; Krwią Wincentego y Bártłomieia/ Papieźnicy grzechy fwoie omywáię. *KrowObr* 218v *marg*, 153v [2 r.], 218 [2 r.], 218v, Ss2, Vu3 [2 r.]; W pośrzodku wieże iełt łtok głęboki/ tą wodą ludzie polewáię grzechy ich omywáięc/ iáko oni mni máiá. *BielKron* 264; *BiałKat* 241; *LatHar* 207; gdyż on iełt báránek który gładzi grzechy świátá/ y który omywa grzechy náłze we krwi fwoiey. *WujNT* 537, 489, Zzzzz3v.

»omywać złości« (2): Tomáłz omywa złości v papieźnikow. *KrowObr* 162v *marg*, Vu2.

6. *Otaćać wodq, oblewáć (2) :* Alluo – Płinacz łzie oczieram, Omiwám. *Calep* 54b; Circunluo – Wkoło cziekacz omi wám. *Calep* 198b.

Synonimy: 1. maczać, płokać, prać; 2. oczyszczać, odnawiać, odradzać, zbawiać; 4. ocierać, zmazować; 5. zgładzać; 6. oblewáć.

Formacje współrdzenne cf MYĆ.

Cf **OBMYWAĆ, OMYWAJĄCY, OMYWANIE, OMYWANY**